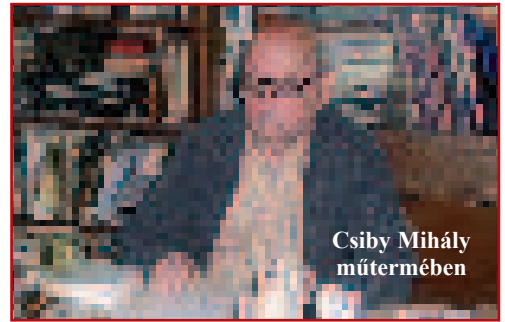

Apró csodák festője

Beszélgetés Csiby Mihállyal

Csiby Mihály műtermében

Csiby Mihály 2012-ben töltötte be 90. életévét. Ebből az alkalomból nyílt kiállítás a Magyar Természettudományi Múzeumban több évtizedes zoológiai munkásságát megőrkítő alkotásából, melyeket 2009-ben adományozott a múzeumnak.

– Nem véletlen, hogy ebben a múzeumban volt jubileumi kiállításod, nagy története van ennek...

– A Természettudományi Múzeum Állattárának kutatóival – jó régen, az ötvenes évek elején – az Akadémiai Kiadó kiadásában megjelent Magyarország Állatvilága című könyvsorozat illusztrálásáért kerültem kapcsolatba. A múzeum akkori főigazgatója, Székessy Vilmos grafikusokat keresett, hogy a tervezett kiadványsorozatban tudományos hitelű és igényességű, ugyanakkor művészi rajzokkal illusztrálják a bemutatott fajokat.

A feladat elvégzéséhez szükséges illusztrálandó rovaranyagot, mikroszkópot és a szakmai útmutatást a Természettudományi Múze-

um köztiük tehetséges amatőrök, de az ábrák zöme nem azt mutatta, hogy milyennek látjuk az állatot, hanem azt, hogy milyennek tudták megrajzolni azt.

– A magyar sorozat, melyet a múzeumi kollégák szerkesztettek, igényes megjelenésével kitűnt a nemzetközi mezőnyben is. Sok külföldi kutatóintézet vásárolta meg a sorozatot – magyar nyelve dacára is. Mintegy 160 kötet után, a rendszerváltást követően azonban már nem készültek új sorozatdarabok.

– Sajnos, ez így igaz. De szerencsére közreműködhettem több más jelentős ismeretterjesztő kötet elkészítésében is. Ilyen volt a máig is használatos (mert nincs újabb hasonlóan igényes munka) „Állatok gyűjtése” című kötet. Legnagyobb részben ezt is a múzeum kutatói írták. De több muzeológus tudományos közleményeinek illusztrációit is én készítettem. Lassanként már külső munkatársnak számítottam, és néhány kollégával jó barátságba kerültem.

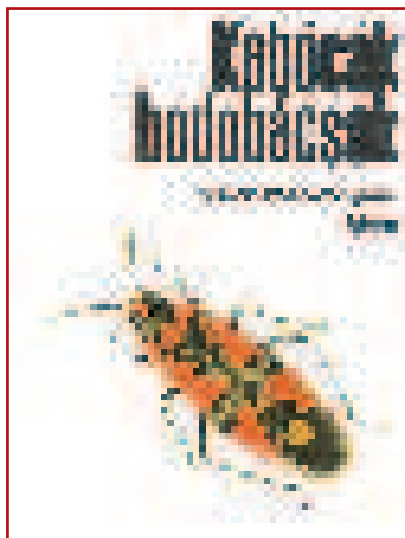
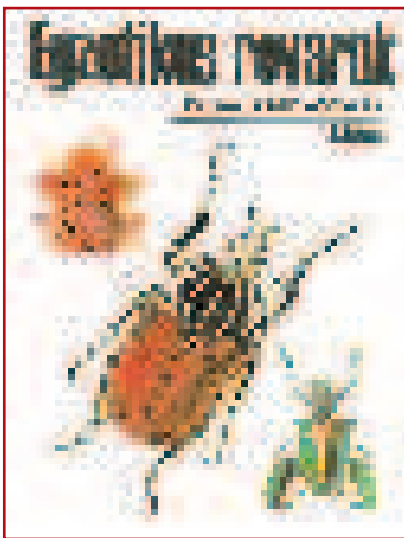
készséges közreműködésének köszönhetően, 1959-ben képeimből „Állatvilág a palettán” címmel a Kossuth-klub termeiben nyílt kiállítás. Az anyag a sikeres premier után kibővült, és „Állatvilág és festészet” címmel hazai és külföldi múzeumokban is bemutatották.

– Idehaza negyvennél több önálló kiállításon, külföldön az akkori Csehszlovákiában több helyen, Berlinben, Baselben jelent meg az anyagod. Ekkorra az már nagy lélegzetű, a rovarokat és más apró lényeket szimbolikus szerepbe is helyező olajfestményekkel gazdagodott. A kiállításokat mind a hazai, mind a külföldi múzeumokban a Természettudományi Múzeum kiválóságai nyitották meg, Székessy Vilmos, Boros István, Kovács István, Soós Árpád, Kaszab Zoltán – a magyar zoológia kiváló kutatói, akik sajnos mind elhunytak már. Magas életkorod, és az, hogy életed minden eseményéről őrzöd a dokumentumokat és emlékeket, aranyat ér, ha ezzel a korszakkal foglalkozik valaki. Sok ismert, híres emberrel is ismeretségben, munkakapcsolatban voltál: Kittenberger Kálmán, Széchenyi Zsigmond, Fekete István... Mesélj róluk!

– Munkahelyeim, az Erdészeti Kutató Intézet, a Haltenyésztési Kutató, a Mezőgazdasági Múzeum gyűjtőhelyei voltak a nagyszerű embereknek: Szedzerjei Ákos, a vadász Nagy Endre, Maucha Rudi bácsi...

Az ötvenes években nagyon sok üldözött ember talált menedéket könyvtárakban, múzeumokban, ott megtűrték őket. Nem csináltak semmi rosszat, csak „rossz” családba születtek, vagy mint Fekete István, aki a Kommunről írt valami elítélőt a háború előtt, ellenségnek számítottak. Az ERTI-ben olyan osztályvezetőnk volt, hogy munkaidőben még a mellékhelységbe sem akart kiengedni minket. De a háta mögött nagyon vidám élet folyt ott. Kálmán bácsival versenyben tréfálkoztunk, és mindig a vesztes fizette a házilag főzött ürmösbort a Török utcai kocsmában. Egy ilyen alkalommal azt találtam mondani híres orosz-lánkalandjára, hogy biztos a Suki kutyájával haraptatta meg magát, hogy világhíres legyen. Ez már túl erős tréfa lehetett: mérgében belecsapott egy barna „filungos” ajtóba, de úgy, hogy átszakította! Azért nem haragudott meg. Sokszor mondta: „Miért nem születtem korábban, jöhetnél volna velem, és illusztrálnád volna a könyveimet.”

– *En Csergezán Pál illusztrációin nőttem*

Két „bűvár zsebkönyv” címlapja. Sokan sajnálják, hogy a sorozat rég megszakadt.

um biológusai adták. Végül 18 kötetben jelentek meg a rajzaim, részletrajzok (pl. szárnyakról, csápokról, ivarszervekről és egyéb testrészekről) és úgynevezett habitusrajzok, az egész állat megjelenését bemutató művészi grafikák. Az ilyen rajzokat a világ sok helyén maguk a kutatók rajzolták meg akkoriban. Vol-

A munka folyamán a rovarvilág szín- és formagazdagsága olyan képzőművészeti alkotások megvalósítására lelkesített, melyeknek tárgya a rovar részletszépségeivel, környezetével és amelyek szimbólumai, asszociációi expresszív erővel szólítják meg a nézőt. A Természettudományi Múzeum, illetve Székessy

fel. Gyerekkoromban rongyosra olvastam Kittenberger könyveit. Azt a pillanatot sosem fogom elfelejteni, amikor jól ismert mondatokat pillantottam meg a saját keze írásával a Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti gyűjteményében. Mi őrizzük ugyanis a hagyatékát, benne a könyvek kézíratait.

– Kéziratokról jut eszembe: a fogság után mindenki kételkedett bennem, és szerettem volna bizonyítani. Fekete Pista bácsinak egyszer felve megmutattam kisdíák koromtól írott verseimet, hogy mondana róluk véleményt. Csak csóválta a fejét. Akkor újabb paksamétát adtam át neki, de ebben, belekeverve, Byron és Rilke kevésbé ismert versei is ott voltak. Mindnyájan lestük, mit mond majd, de erre csak a következőt jegyezte meg: „Miska, jobb, ha az ecsetet forgotod!” És azután velem csináltatta meg a Halászat című új könyvének címlapját.

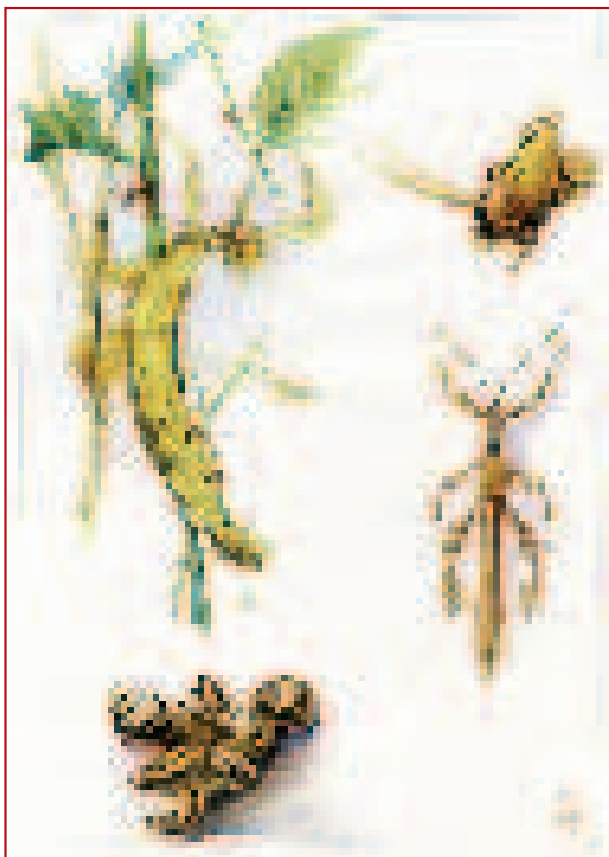
tin befejezhatték a tanulmányaikat, de mire hazajöttem, erre már nem volt lehetőség.²

De az ember a fizikai és erkölcsi megpróbáltatásait képes túlélni a hit és a remény erejével. Amikor soványan hazajöttem, és a szüleim elesettségét láttam, akkor munkát keresve bizony éhesen kóboroltam a városban. Egy ilyen alkalommal találkoztam egy volt iskola-társammal, a segítségével kaptam állást az Erdőközpontban, majd áthelyeztek az ERTI-be, annak maradandó élményeket adó Vadgazdasági Osztályára. Több munkahelyem volt, igen sokféle munkát kellett elvégezni. Egyik helyen sem a bizonyítványomat kérték, hanem felismert képességeim, a munkám eredménye alapján minősítettek. Közben megindult a rovarrajzolás, és ez hosszú időre meghatározta az életem.

– A Természettudományi Múzeum vezetőitől méltán kaptam meg az egyébként korábban magad tervezte Pro studio et fidei, A tudományért és a hűségért kitüntetést. 1982-

– Nyolc könyv jelent meg illusztrációimmal, kitüntetések is kaptunk rá, de nem érzem, hogy akár itt, akár a múzeumban eléggé kihasználtak volna. Egy időben a kiállításaim mottója volt az, hogy örömteli életnek egyetlen bánata van, a gyöngeségem. Ecsettel, tollal képtelen vagyok megvédeni azt a csodálatos élővilágot, amit az emberi ostobaság, gonoszság elpusztít. Nekem az adatott meg, hogy láthattam a parányi csodákat és megfesthettem azokat. Én ezzel próbáltam segíteni. De bármilyen baj van is a természettel, nem szabad feladni a reményt. És ez érvényes mindenre, akár a mai gazdasági helyzetre, vagy a fiatalok munkanélküliségére is. Ahogy a kiállítás megnyitásán is mondtam, nem szabad elkeseredni, keresni kell a lehetőségeket, és oda kell figyelni az emberekre. Aki sokfélét tanul, aki hajlandó és képes sokféle munkát elvégezni, az találkozni fog azzal, aki tudja majd, mire képes, és az segíteni is fog.

Az interjút készítette:
VÁSÁRHELYI TAMÁS

A festmény címe: Magányosság. A festőművész akarattjai kertjében készült a kép, a háttérben a löszfallal, ezért különösen kedves a számára. Az előtérben látható citromlepké 2013-ban az „Év rovara”

A Sáskák, szöcskék, tücskök c. bűvár zsebkönyv illusztrációja kedvéért sokáig nevelt koronás levéllábú sáskákat, hogy minden fejlődési alakot, és mozdulataikat is megörökíthesse

– A háború után hadifogságban voltál, erről önálló könyved is megjelent, és sokszor beszéltél is róla.

– A pályámat törte kettőbe a háború. Az Iparművészeti Főiskola sokirányú képzést adó, úgynevezett díszítő-festő osztályán tanultam. Ebben az egyházművészet is benne volt! Mindezt kettévágta a katonai szolgálat, és azután a négy év fogolytábor. Hát ezért fontos. Az a képzés, amit elkezdtem, megszünt. Évfolyamtársaim, Kass Jancsi, Gross Arnold, Reich Karcsi a háború után a Képzőművésze-

ben Kaszab Zoltán írta rólad: „Csiby Mihály művészi teljesítménye nemcsak azzal mérhető, hogy nemzetközi szinten is kimagasló alkotásokat hozott létre, hanem rendkívüli mértékben hozzájárult a látogatóközönség szemléletének kialakításához természetismeretre irányuló érdeklődésének felkeltéséhez és a természet rejtett szépségeinek feltárásához.” Ekkor még csak az elején voltál annak a sorozatnak, amelyben a Móra Ferenc Kiadónál jelentek meg Bűvár zsebkönyvek és egyéb kötetek színes grafikáikkal.

JEGYZETEK:

- 1 „Hálás vagyok az Úristennek, mert életemben hymenopterákkal, hártás szárnyúakkal foglalkozhattam. Úgy értendő ez, hogy angyalokat és rovarokat festettem.” – mondta erről nemrégiben a Bazilikában, egy kiállítás megnyitásán.
- 2 Kass úgy úszta meg a hadifogságot, hogy egy ládára vörös keresztet festett, és azzal járt-kelt a városban mint „vöröskeresztes”, Gross pedig fekete kente az arcát és egy kéményseprő létrával közlekedett. Senkinek sem jutott eszébe őket is elhurcolni.